

УДК 008

Сергій РИМАР
старший викладач кафедри історії,
археології, інформаційної та архівної справи
Центральноукраїнський національний технічний університет

ГЛОБАЛЬНА КРИЗА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

Поняття «політична культура» було введено в науковий обіг в середині ХХ ст. американськими політологами Х. Файнером і Г. Алмондом. Причиною виникнення наукової концепції політичної культури стала необхідність осмислення глобальних кризових процесів, що відбувалися протягом першої половини ХХ ст. в системі політичних поглядів, переконань, традицій, моральних норм і установок, які визначали політичну поведінку людей того часу. Саме ці кризові процеси призвели до виникнення цілої низки популістських політичних режимів в різних країнах світу, які, спекулюючи на важких економічних і соціальних наслідках Довгої депресії 1873-1896 років та Великої депресії 1929-1939 років і використовуючи маніпулятивні засоби інформаційного впливу на суспільну свідомість, штовхнули людство на межу глобальної катастрофи, якою ледве не стала Друга світова війна.

Варто також зазначити, що глобальна криза політичної культури тих часів була зумовлена об'єктивним і необхідним розвитком таких соціальних процесів, як індустріалізація, урбанізація, зміна суспільних еліт, десакралізація державної влади, впровадження масової освіти та інформаційних інновацій. За своєю сутністю і значенням ці процеси є доволі прогресивними і зазвичай оцінюються позитивно. Проте вони супроводжувалися і такими негативними наслідками, як маргіналізація особистості, моральна деградація суспільства, болісне руйнування традиційних форм людського співіснування. В багатьох країнах Європи, Азії, Центральної та Південної Америки у перші десятиліття ХХ ст. у сферу політичної боротьби за владу буквально увірвалися малоосвічені, некомпетентні, проте часто амбітні і харизматичні діячі, які використовуючи хибно інтерпретовані уривки філософських, економічних, антропологічних та расових теорій маніпулювали емоціями, почуттями та свідомістю своїх співвітчизників. Глобальна криза політичної культури тих часів призвела до утворення цілої низки авторитарних та тоталітарних диктатур, до жорстокого терору, багатомільйонних жертв та катастрофи світової війни.

Людству пощастило тоді врятуватися завдяки націям, які змогли подолати популістські тенденції в своїх суспільствах, зберегли норми і цінності своєї політичної культури та перемогли у боротьбі за цивілізацію.

В післявоєнний період світова спільнота певним чином переосмислила значення феноменів політичної культури в глобальних цивілізаційних процесах. Наслідком такого переосмислення став потужний розвиток політології як інтегральної науки, що вивчає закономірності існування політичних явищ і процесів, використовуючи при цьому методики таких наук, як соціологія, психологія, економічна теорія, антропологія тощо.

Комісія ООН з освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) в 1948р. прийняла резолюцію, згідно з якою визначався перелік досліджуваних політичною наукою питань і рекомендувалося включити політологію до навчальних планів освітніх закладів всього світу.

Впродовж довгих післявоєнних десятиліть різноманітні міжнародні інституції, громадські організації та уряди демократичних країн переймалися питаннями впровадження норм і цінностей ліберально-демократичної політичної культури в суспільствах зі стійкими традиціями авторитаризму і популізму. Ціла низка націй досягнула великих успіхів на цьому нелегкому шляху. Американський філософ Ф.Фукуяма навіть поспішив проголосити у своїй книзі «Кінець історії та остання людина» (1992), що поширення ліберальних демократій у всьому світі може свідчити про кінцевий пункт соціокультурної еволюції людства.

Проте вже у наші часи небезпека нової глобальної кризи політичної культури прийшла з неочікуваного боку. Своєрідним «порталом» проникнення у свідомість мільйонів людей став маленький кишеньковий пристрій, масштаби впливу якого на цивілізаційні процеси часто недооцінюють навіть фахівці. У ХХ ст. технології масового інформаційного впливу розповсюджувалися досить повільно. Так, розповсюдження технології радіо досягло одного мільярда користувачів за 72 роки, а технологія телебачення за 68 років. До того ж цим технологіям бракувало такої звичної для нашого часу опції, як вибірковий вплив на цільову аудиторію. Порівняно з ними, сучасна технологія смартфона досягнула розповсюдження серед одного мільярда користувачів майже блискавично, лише за 5 років. Швидкими темпами вона змінила ринки, маркетинг, торгівлю, потіснила традиційні засоби масової інформації, створила можливості тотального суспільного контролю і навіть розширила межі світосприйняття мільярдів людей. Деякі демографи навіть висувають обережне припущення, що такі зміни світосприйняття здатні якщо не зупинити, то суттєво уповільнити темпи настання демографічної кризи у світі.

Що ж стосується сфери політичної культури, то застосування технології смартфона і тісно пов'язаних з нею низки технологій соціальних мереж знову відкрило можливість для популістських маніпуляцій емоціями, почуттями та свідомістю мільйонів людей. Шляхом таких маніпуляцій у політичну сферу навіть країн з давніми традиціями ліберально-демократичної політичної поведінки повертаються різного ґатунку адепти «простих рішень», некомпетентні, малоосвічені, але безмірно амбіційні політичні діячі, які здійснюють руйнівний вплив на політичні інститути суспільства.

Також нові можливості відкриваються і для авторитарних імперіалістичних режимів, які впевнено оволоділи сучасним інструментарієм дезінформації та політичної маніпуляції і широко застосовують його з метою гальмування демократичних процесів у своїх країнах та руйнування політичних інститутів в інших.

Взагалі може так статися, що головною загрозою для сучасної цивілізації незабаром стануть не проблеми з економікою, екологією чи демографією, а глобальні кризові процеси у політичній культурі різних націй.